

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Пальшков К.Є., Нівня Г.О., Ніцевич А.С.

Метою даного дослідження є встановлення взаємозалежності процесів формування безбар'єрного середовища та реалізації прав осіб з інвалідністю, зокрема, в сфері трудового права. Безбар'єрним середовищем визнається простір необмежених можливостей, в якому відсутні дискримінація, соціальні упередження та стереотипи, враховуються інтереси та потреби кожного громадянина.

Авторами було розглянуто Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року, визначено усі напрями побудови безбар'єрного середовища, а саме, фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної та громадянської безбар'єрності. Акцентовано увагу на основних проблемах, що виникають при формуванні інклюзивного простору. Також науковці дослідили новий національний стандарт безбар'єрного простору «Будинки та споруди. Доступність і зручність використання урбанізованого середовища», який прийнятий з урахуванням міжнародних норм та європейських стандартів.

Особливу увагу приділено проблемі працевлаштування людей з інвалідністю як ключовому інструменту їхньої соціальної інтеграції. На підставі статистичних даних та міжнародного досвіду показано, що рівень зайнятості в Україні залишається низьким, а бар'єри пов'язані не лише з інфраструктурою, а й з упередженнями роботодавців, недосконалістю системи оцінки працездатності та браком адаптованих робочих місць. У статті підкреслено необхідність переходу від медичної до соціальної моделі інвалідності.

Автори зазначають, що ефективна політика безбар'єрності потребує узгодженості державних стратегій, розвитку інклюзивних сервісів, підтримки роботодавців, удосконалення законодавства та зміни суспільних настанов. Створення безбар'єрного середовища розглядається як умова реалізації прав людини та важлива передумова сталого розвитку суспільства.

Ключові слова: безбар'єрність, економічна безбар'єрність, соціальні права, трудові права, зайнятість, працевлаштування, права осіб з інвалідністю, моделі сприйняття інвалідності, інклюзія, толерантність.

Palshkov K. Ye, Nivnia H. O., Nitsevych A. S. Barrier-Free environment in the context of the realization of labor and social rights of persons with disabilities

The purpose of this study is to establish the interdependence between the processes of forming a barrier-free environment and the realization of the rights of persons with disabilities, particularly in the field of labor law. A barrier-free environment is understood as a space of unrestricted opportunities, free from discrimination, social prejudices, and stereotypes, where the interests and needs of every citizen are taken into account.

The authors examine the National Strategy for Creating a Barrier-Free Space in Ukraine until 2030 and identify all key areas of building a barrier-free environment, including physical, informational, digital, social, and civic accessibility. Attention is drawn to the main challenges that arise in the process of forming an inclusive space. The researchers also analyze the new national standard for a barrier-free environment, "Buildings and Structures. Accessibility and Usability of the Urban Environment," adopted with regard to international norms and European standards.

Special attention is paid to the issue of employment of persons with disabilities as a key instrument of their social integration. Based on statistical data and international experience, the study shows that the employment rate in Ukraine remains low, and that barriers are associated not only with infrastructure but also with employers' biases, deficiencies in the system of assessing work capacity, and a lack of adapted workplaces. The article emphasizes the need to shift from the medical to the social model of disability.

The authors note that an effective barrier-free policy requires coherence among state strategies, the development of inclusive services, support for employers, improvement of legislation, and changes in societal attitudes. The creation of a barrier-free environment is viewed as a prerequisite for the realization of human rights and an essential condition for the sustainable development of society.

Key words: barrier-free environment, economic accessibility, social rights, labor rights, employment, employability, rights of persons with disabilities, models of disability perception, inclusion, tolerance.

Постановка проблеми та її актуальність. Забезпечення прав осіб з інвалідністю є важливим завданням сучасної правової системи та громадянського суспільства. Дотримання прав осіб з інвалідністю являє собою необхідну умову для реалізації принципів рівності та соціальної справедливості. Важливим кроком на цьому шляху є формування безбар'єрного середовища в нашій державі.

В Україні протягом останніх десятиліть спостерігається поступовий перехід від медичної моделі сприйняття інвалідності до соціальної та правової моделей, які ґрунтуються на визнанні особи з інвалідністю повноправним учасником суспільного життя. В контексті європейської інтеграції нашої держави особливого значення набуває імплементація положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікованої Україною у 2009 році. Відповідно до якої, держави-учасниці зобов'язуються забезпечувати й заохочувати повну реалізацію всіх прав людини й основоположних свобод всіма особами з інвалідністю без будь-якої дискримінації за ознакою інвалідності. Стосовно економічних, соціальних та культурних прав кожна держава-учасниця зобов'язується вживати заходів для поступового досягнення їх повної реалізації, максимально залучаючи наявні в неї ресурси. У разі необхідності держава також має вдаватися до міжнародного співробітництва, не порушуючи при цьому тих зобов'язань, сформульованих у цій Конвенції, які є безпосередньо застосовними відповідно до міжнародного права [4].

Водночас, попри наявність розвиненої нормативно-правової бази, рівень фактичної реалізації прав осіб з інвалідністю залишається недостатнім. Це, зокрема, пов'язано з наявністю тих чи інших бар'єрів, які перешкоджають доступу до освіти, працевлаштування, медичних та соціальних послуг, участі в політичному й громадському житті, тощо. Таким чином, побудова безбар'єрного середовища безпосередньо пов'язана з реалізацією прав осіб з інвалідністю.

У 2021 році було схвалено національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. Повномасштабна війна з одного боку стала перепорою щодо побудови безбар'єрного простору. З іншого ж, трагічні наслідки бойових дій ще більше загострили потребу суспільства у формуванні інклюзивного, безбар'єрного ландшафту.

Важливим аспектом соціальної інтеграції а також ресоціалізації людини з інвалідністю є її працевлаштування. Адже можливість

реалізуватися як професіонал, долучитись до трудового колективу забезпечує не лише економічну самостійність, а й сприяє розвитку комунікативних навичок особи з інвалідністю, зміцнює її самооцінку та відчуття власної значущості для суспільства. Однак на шляху до зайнятості часто виникають бар'єри – від фізичної недоступності робочих місць до упереджень роботодавців і недостатньої гнучкості ринку. В контексті ресоціалізації ветеранів з інвалідністю та постраждалих від бойових дій цивільних громадян, неможливо переоцінити важливість реалізації економічної безбар'єрності в сучасній Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізуючи останні дослідження та публікації щодо вивчення проблеми безбар'єрності та формування інклюзивного середовища в Україні, варто відмітити таких вітчизняних науковців як Л. Наливайко, А. Гоцій, Л. Марценюк, С. Зубченко, Ю. Каплан, Близнюк В.В., Гук Л.П., Терюханова І.М., Продіус О.І., Красіловська Л.О. та ін. В їх наукових працях розглядаються проблеми побудови безбар'єрної України, аналізуються чинні нормативні акти та стандарти, які регулюють питання інклюзії, а також досліджуються питання щодо реалізації прав осіб з інвалідністю. Крім того, досліджено роботи закордонних авторів Боначчо С., Коннеллі К.Е., Геллатлі І.Р., Джета А., Мартін Джініс К.А., Шахіді Ф.В., Джета А., Крістман В., Сміт П.М. та Жіньяк М.А. М., які присвячено аналізу проблем зайнятості та якості робочих місць для осіб з інвалідністю, фокусуючись на перешкодах, стереотипах роботодавців та емпіричних доказах для побудови інклюзивного робочого середовища.

Мета і завдання наукової статті. Метою даного дослідження є встановлення взаємозалежності процесів формування безбар'єрного середовища та реалізації прав осіб з інвалідністю, зокрема, в сфері трудового права.

Завданнями дослідження є: визначення основних аспектів побудови безбар'єрного простору в сучасній Україні; аналіз зв'язку формування безбар'єрного середовища та утвердження прав людини; висвітлення проблеми реалізації економічної безбар'єрності.

Для досягнення мети були застосовані наступні методи: аналіз нормативно-правових джерел; системно-структурний метод під час комплексного розгляду явища безбар'єрності; індукція для виявлення сучасних тенденцій соціальної взаємодії в контексті побудови безбар'єрного середовища та ін.

Виклад основного матеріалу. Побудова безбар'єрного середовища є однією з провідних тенденцій сучасності. Сучасне цивілізоване суспільство будується на гармонійному поєднанні функціонування економічної, екологічної та соціальної сфер. Важливим є і гармонійне співіснування членів суспільства, незалежно від кольору їх шкіри чи національності, віросповідання, особливостей здоров'я, тощо [5]. Злагодження суспільства великою мірою забезпечується через усунення бар'єрів, що перешкоджають повноцінній соціальній інтеграції.

У 2020 році в Україні було прийнято національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року, яка визначає орієнтацію на сталий інклюзивний розвиток. Метою Стратегії є «створення безперешкодного середовища для всіх суспільних груп, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної, громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики» [6]. Під час розроблення даної Стратегії вивчався та брався за основу досвід щодо побудови та розвитку безбар'єрного середовища найбільш розвинених держав світу, вивчалася міжнародна практика.

Так, безбар'єрність в зазначеному документі визначається як «загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності» [6].

Згідно з Національною стратегією із створення безбар'єрного простору в Україні, побудова безбар'єрного середовища має відбуватися за такими напрямками як: фізична, інформаційна, цифрова, суспільна та громадянська, освітня та економічна безбар'єрність [6]. Виділення саме таких напрямів не є випадковим, адже формування безбар'єрного середовища – це складний і комплексний процес, що охоплює всі сфери суспільного життя. Безбар'єрність неможливо забезпечити лише за рахунок фізичної доступності будівель або транспорту, якщо при цьому зберігаються інформаційні чи цифрові бар'єри. Наприклад, наявність пандусів або ліфтів не вирішує проблему доступу до послуг, якщо вебсайти державних установ залишаються недоступними для людей із порушеннями зору. Навіть за умов технічної доступності простору особи з інвалідністю можуть стикатися з упередженим ставленням з боку оточення або з неетичним поведінням працівників державних установ чи сфер послуг, що фактично

унеможлиблює повну інтеграцію людей з інвалідністю. Таким чином, всі напрями є взаємопов'язаними, а їх комплексна реалізація формує цілісну систему умов, необхідних для рівної участі всіх громадян у житті суспільства.

Для створення безбар'єрного середовища потрібна участь багатьох факторів. До облаштування такого простору мають бути залучені не лише органи влади, а й громадські організації, експерти з доступності, в тому числі, особи з інвалідністю [1, с. 629]. Не можна переоцінити участь експертів з інвалідністю в побудові безбар'єрного простору. Такі особи володіють унікальним досвідом подолання бар'єрів у повсякденному житті. Їхня залученість до процесів планування, розроблення інфраструктурних рішень чи інформаційних продуктів гарантує, що створені умови дійсно відповідатимуть принципу універсального дизайну. Свій внесок у побудову безбар'єрного середовища можуть зробити також лідери думок, які здатні формувати толерантне ставлення до різноманітності та змінювати суспільні уявлення про інвалідність. Через публічні виступи та публікації в соціальних мережах лідери думок сприяють поширенню ідей інклюзивності, роблячи тему безбар'єрності видимою та суспільно значущою.

Важливо зазначити, що безбар'єрний простір сприяє покращенню якості життя не лише осіб з інвалідністю. Кожна людина в різні періоди свого життя може потребувати використання елементів безбар'єрного середовища [9, с. 484]. Наприклад, пандуси та ліфти можуть стати у нагоді не лише особам, що переміщуються на візку, а й людям, які відновлюються після операції, додаткові лави та стільці необхідні не лише особам з порушеннями мобільності, а й літнім людям, маленьким дітям та вагітним жінкам.

Досить важливим на шляху побудови безбар'єрного суспільства стало нещодавнє прийняття нового міжнародного національного стандарту безбар'єрного простору «Будинки та споруди. Доступність і зручність використання урбанізованого середовища». Цей документ визначає міжнародно визнані параметри безбар'єрності у будівлях і громадському просторі. Від ширини дверей, похилу пандусів, логіки навігації – до вимог щодо освітлення, звукових сигналів, доступності вбиралень і місць загального користування. Замовником розробки цього документа виступило Міністерство розвитку громад та територій України.

Цей стандарт є європейським еталоном у сфері безбар'єрності, який вже функціонує у країнах ЄС, Японії, Канаді, Австралії та ін., а тепер почне

функціонувати і в Україні, ще раз підтверджуючи євроінтеграцію нашої держави. Новий документ встановлює вимоги до ключових аспектів доступності – ширини дверей, ухилів пандусів, освітлення, навігації, звукових сигналів, а також умов користування вбиральнями та громадськими місцями. Його мета – зробити середовище зручним і безпечним для всіх, зокрема для людей з інвалідністю, маломобільних груп населення, літніх осіб та батьків з маленькими дітьми [11].

Тож тепер перед українським законодавством постають нові виклики – приведення у відповідність наших правових норм із міжнародними європейськими стандартами. Впровадження таких змін означає важливий крок до побудови інклюзивного середовища та формування сучасного підходу до будівництва й реконструкції об'єктів в Україні.

Ключовим пріоритетом у створенні інклюзивного середовища є забезпечення економічної безбар'єрності, оскільки це безпосередньо стосується реалізації конституційного права на працю осіб з інвалідністю. Однак, незважаючи на законодавче декларування рівних можливостей, фактичний рівень зайнятості цієї категорії громадян в Україні залишається незадовільно низьким. За даними Громадської спілки «Ліга сильних» лише від 15% до 18% українців з інвалідністю мають роботу. Такий рівень працевлаштування є одним із найнижчих у Європі. Для порівняння, навіть у Греції, що вважається одним із найнижчих результатів серед країн Європейського Союзу, рівень зайнятості осіб з інвалідністю становить 38%. Середні показники більшості держав ЄС перевищують 50% [3].

Світова спільнота активно впроваджує інклюзію, роблячи працевлаштування осіб з інвалідністю ключовим пріоритетом. Незважаючи на те, що Україна зробила кроки до законодавчого забезпечення рівних трудових прав та соціальної підтримки, на практиці зберігаються значні бар'єри. Високий трудовий потенціал цих кандидатів нівелюється низкою проблем: недостатньою державною підтримкою, відсутністю адаптованих робочих місць та стереотипами роботодавців, які не готові створювати комфортні та сприятливі умови для їхньої інтеграції в колектив [8, с. 187].

Слід зауважити, що особи з інвалідністю стикаються з дискримінацією не лише в Україні. Дане явище наявне, зокрема у високорозвинених країнах. Дослідження, що включало опитування, проведене в Канаді показало, що особи з інвалідністю повідомляли про нижчу якість зайнятості, ніж їхні робітники без інвалідності. Особи з інвалідністю

майже вдвічі частіше повідомляли про низьку якість зайнятості. І така різниця в якості зайнятості була особливо вираженою для тих, хто повідомляв про життя з фізичними та психічними/когнітивними розладами. Автори дослідження дійшли висновку про те, що в Канаді існує значна нерівність у якості зайнятості осіб з інвалідністю та осіб без інвалідності. На думку дослідників зміни спрямовані на поліпшення ситуації на ринку праці для осіб з інвалідністю, мають акцентувати на важливості високоякісної зайнятості як ключового аспекту соціальної та економічної інклюзії [13, с. 785–793].

Отже, незважаючи на глобальні та національні законодавчі зусилля, низький рівень зайнятості та дискримінація осіб з інвалідністю залишаються транснаціональною проблемою.

Закон України “Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні” передбачає квотну систему, яка зобов'язує роботодавців резервувати не менше 4% робочих місць для осіб з інвалідністю, а у випадку, коли працює від 8 до 25 осіб, – у кількості одного робочого місця [7].

Утім, недоліком такої системи є поширений формалізм. Частина роботодавців зосереджуються на виконанні кількісного показника, а не на створенні якісних, адаптованих та інклюзивних умов праці. У таких випадках це призводить до найму на низькокваліфіковані або фіктивні посади лише для уникнення санкцій, що не забезпечує реальної зайнятості. В інших випадках, сплата штрафів за невиконання квоти виявляється економічно вигіднішою для підприємств, ніж інвестиції у необхідне розумне пристосування робочих місць.

Працевлаштуванню осіб з інвалідністю перешкоджає також низка стереотипів, поширених серед роботодавців. Наприклад, роботодавець може побоюватися меншої продуктивності працівника з інвалідністю або припускати вищий ризик у такої людини травмуватися на роботі. І хоча, дослідники спростовують стереотипи роботодавців, доводячи, що вони базуються радше на припущеннях, ніж на фактах [12, с. 135-145], наразі в Україні відповідні побоювання керівників та власників підприємств здатні знижувати потенціал трудової інтеграції людей з інвалідністю.

Важливим аспектом економічної безбар'єрності є оцінювання працездатності осіб з інвалідністю. Автори публікації, присвяченої реінтеграції осіб з інвалідністю у ринок праці констатують, що в Україні традиційно застосовується медична модель, за якою встановлюються три групи інвалідності залежно від відсоткового показника втрати працездатності (від 30% для III групи до

85-100% для I групи). Утім, дослідники відзначають, що сучасні міжнародні підходи передбачають перехід до багатовимірної оцінки, яка враховує не лише медичні обмеження, а й можливості адаптації робочого середовища, професійні навички особи, характер роботи та потенціал для реінтеграції. Досвід Швеції, Фінляндії та Нідерландів демонструє, що оцінка працездатності повинна орієнтуватися не тільки на визначення права на соціальні виплати, а й на виявлення залишкової працездатності та шляхів повернення до трудової активності. Така парадигма є критично важливою для України в контексті значного збільшення кількості осіб з інвалідністю внаслідок військових дій [2, с. 74]. Відповідний структурний зсув стане на користь збереження людського капіталу, оскільки сприятиме реінтеграції ветеранів та постраждалих цивільних у трудові процеси, замість їхнього пасивного виведення з ринку праці. Застосування багатовимірної оцінки стимулюватиме інвестиції роботодавців у розумне пристосування. Це підвищуватиме загальну інклюзивність та продуктивність, мінімізуючи при цьому соціальне навантаження на бюджет шляхом перетворення отримувачів допомоги на активних суб'єктів ринку праці.

Ще одним вагомим кроком щодо побудови безбар'єрного середовища в Україні є об'єднання зусиль із міжнародними партнерами. Так, наша держава стала учасницею міжнародного проєкту «Партнерство Біарріц», яке започатковане Францією, США, Канадою, Німеччиною, Італією, Японією та Великою Британією. Головна мета цього проєкту полягає в об'єднанні зусиль щодо забезпечення гендерної рівності, досягнення рівних прав та можливостей у суспільстві, відсутності будь-яких проявів дискримінації та ін. Водночас Україна, приєднавшись до даного проєкту взяла на себе зобов'язання щодо забезпечення рівності чоловіків та жінок, запобігання насильству, доступності публічного простору для маломобільних груп населення тощо [10, с.7].

Та попри наявне законодавче врегулювання означених питань, все ж таки більшість проблем залишається невирішеними. Побудова безбар'єрного середовища, створення інклюзивного простору, євроінтеграція нашої держави вимагають приведення українських правових норм до міжнародних стандартів. Тим самим повинен відбуватися неперервний контроль за дотриманням вимог законодавства, що дасть змогу виявляти та усувати недоліки державної політики, і тільки тоді ці зміни будуть ефективними.

Висновки. Таким чином, безбар'єрне середовище – це простір необмежених можливостей, в якому відсутні дискримінація, соціальні упередження та стереотипи, враховуються інтереси та потреби кожного громадянина. Кожна людина в міру власних можливостей повинна дбати про створення інклюзивного та безпечного середовища для всіх українців. Незалежно від обставин, ми можемо робити кроки до кращого майбутнього, сповненого підтримки та взаєморозуміння. Безбар'єрність – це основа для побудови сильної, згуртованої спільноти, здатної протистояти будь-яким викликам.

Побудова безбар'єрного середовища є важливою складовою процесу утвердження прав людини та розвитку інклюзивного суспільства. Безбар'єрність виступає не лише як інфраструктурна чи технічна характеристика простору, а як ціннісний орієнтир державної політики, спрямованої на забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Безбар'єрне середовище є корисним для всіх членів суспільства, оскільки воно підвищує комфорт, безпеку та якість життя незалежно від віку, стану здоров'я чи життєвих обставин.

Серед найгостріших проблем залишається економічна безбар'єрність, про що свідчить низький рівень зайнятості осіб з інвалідністю в Україні. Основні перешкоди – дискримінація та труднощі з працевлаштуванням – знаходяться у формалізмі квотної системи, упередженнях роботодавців і необхідності модернізувати медичну модель оцінки працездатності. Щоб зберегти людський капітал, критично важливо перейти до комплексної, багатовимірної оцінки, яка буде спрямована на визначення функціональних можливостей та реального потенціалу осіб з інвалідністю для повернення їх до роботи.

Реалізація принципів безбар'єрності потребує комплексного підходу, вона включає фізичний, інформаційний, цифровий, суспільний, громадянський, освітній та економічний виміри. Усунення бар'єрів у певній сфері не матиме сталого ефекту без узгоджених дій в інших напрямках.

Ефективне впровадження політики безбар'єрності можливе лише за умов партнерства між державою, громадянським суспільством, експертами з інвалідністю та лідерами громадської думки. Кожен із цих суб'єктів відіграє унікальну роль у формуванні доступного середовища, у підвищенні суспільної обізнаності та подоланні стереотипів щодо осіб з інвалідністю.

Література

1. Бабич О.В. Забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні. *Державне будівництво*. 2024. № 2 (36). С. 620–634.
2. Близнюк В.В., Гук Л.П., Терюханова І.М. Реінтеграція осіб з інвалідністю у ринок праці як умова солідаризації українського суспільства. *Економіка України*. 2025. № 4 (761). С. 71–89. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.04.071>
3. В Україні працевлаштовані тільки 15-18% людей з інвалідністю: Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3961915-v-ukraini-pracevlastovani-tilki-1518-ludej-z-invalidnistu-ekspertka.html>.
4. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006. (дата набрання чинності для України: 06.03.2010): Офіційний портал Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
5. Наливайко Л.Р., Марценюк Л.В. БЕЗБАР'ЄРНА УКРАЇНА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. *Нове українське право*. 2023. Вип. 4. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/516/467>.
6. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030-го року: Кабінет міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/pro-shvalennya-nacionalnoyi-strategiyi-iz-stvorennya-bezbaryernogo-prostoru-v-ukrayini-na-period-do-t140421#>.
7. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII : станом на 01 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.
8. Продіус О.І., Красіловська Л.О. Дослідження особливостей працевлаштування осіб з інвалідністю в умовах інклюзивного економічного розвитку. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 186–193. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-27>
9. Семерун Ю.А. Безбар'єрне міське середовище: ситуація в Україні та закордонний досвід. *Містобудування та територіальне планування*. 2013. Вип. 49. С. 484–492.
10. Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналіт. доп. / Зубченко С.О., Каплан Ю. Б., Тищенко Ю. А. Київ : НІСД, 2020. 24 с.
11. Україна затвердила міжнародний стандарт безбар'єрного простору: Кабінет міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-zatverdy-la-mizhnarodnyi-standart-bezbarierno-ho-prostoru>.
12. Bonaccio S., Connelly C. E., Gellatly I. R., Jetha A., Martin Ginis K. A. The Participation of People with Disabilities in the Workplace Across the Employment Cycle: Employer Concerns and Research Evidence. *Journal of Business and Psychology*. 2020. Vol. 35. P. 135–158. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10869-018-9602-5>
13. Shahidi F. V., Jetha A., Kristman V., Smith P. M., Gignac M. A. M. The Employment Quality of Persons with Disabilities: Findings from a National Survey. *Journal of Occupational Rehabilitation*. 2023. Vol. 33. P. 785–795. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10926-023-10113-7>

Пальшков К. Є.,

orcid.org/0000-0003-4383-004X

кандидат політичних наук, доцент,
професор кафедри загальноправових дисциплін
факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування НПУ,
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Нівня Г. О.,

orcid.org/0000-0002-0392-7392

кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри
державно-правових дисциплін
Інституту права та безпеки,
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Ніцевич А. С.,

orcid.org/0009-0001-8368-8829

старший викладач кафедри
державно-правових дисциплін
Інституту права та безпеки,
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Дата надходження статті до редакції: 10.11.2025

Дата затвердження статті до друку: 12.12.2025

Дата публікації статті: 31.12.2025